

6. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>.
7. Сеньовська Н., Скуратко Т. Освітній волонтерський проєкт «Україні потрібен кожен»: патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.) / упоряд.: Г. М. Мешко, І. М. Шульга. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 88-92. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/34177>.
8. Сеньовська Н., Скуратко Т. Діяльність освітнього волонтерського проєкту «Україні потрібен кожен» у контексті патріотичного виховання. *Актуальні питання гуманітарних наук* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 78. Том 2. С. 287-293. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/78_2024/part_2/45.pdf.
9. Сеньовська Н., Скуратко Т. Розширення тематики літературного краєзнавства (на матеріалі вивчення книги Марії Вітишин «Мій син – кіборг»). *Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 січня 2025 року / за заг. ред. Н. Р. Грицак. Тернопіль: Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2025. С. 154-159. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/35663>.

Войціховська Аліна,
 студентка групи СОУМА-22,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка,
Галайда Юлія,
 студентка групи СОУМА-22,
 Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка,
 Науковий керівник –
Скуратко Тетяна Миколаївна,
 кандидат філологічних наук, доцент,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА (НА МАТЕРІАЛІ ПРОЗИ УЛАСА САМЧУКА)

Героїзм українського народу, любов до Батьківщини та усього рідного, почуття відповідальності за долю країни знайшли своє художнє відображення в творчості українських митців слова, які «пізнавали теперішнє і прагнули заглянути в майбутнє, відкриваючи нові площини буття, нові риси в національному характері українця, захоплюючись його душевною красою, моральною силою, альтруїзмом, совісністю, загостреним відчуттям обов'язку перед народом, одухотвореністю і поетичністю натури» [8, с. 586]. Українська писемність завжди мала митців, які, як слушно зауважує проф. Микола Ткачук, «виховували у читача чистоту помислів, шляхетність, гідність, волелюбство, прагнення до високих ідеалів, навчали ненавидіти деспотизм, будь-які форми вияву гноблення, духовного і фізичного рабства, осуджували аморальність, переступ проти совісті й розуму» [8, с. 586]. До таких митців у нашій літературі належить Улас Самчук – «український Гомер ХХ століття». Його художнє слово є цілющим джерелом народної мудрості та палкої любові до рідної землі, бо він «репрезентує покоління, яке уціліло у вирах двох воєн, яке наполегливо шукало відповіді на питання про причини національних невдач і драм, про секрети національного характеру, про шляхи становлення національної самосвідомості» [3, с. 172]. Саме тому проза Уласа Самчука є дієвим засобом на ниві патріотичного виховання дітей та молоді, що сьогодні є чи не найважливішим в системі літературної освіти школярів, адже «патріотизм на даний час є нагальною потребою і держави, якій необхідно, щоб усі діти стали національно свідомими громадянами – патріотами, здатними в недалекому майбутньому забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, а у випадку

військової загрози змогли відстояти її незалежність та суверенітет, і особистості, яка своєю діяльнісною любов'ю до Батьківщини прагне досягти взаємності з метою створення умов для вільного саморозвитку і збереження індивідуальності; й суспільства, яке зацікавлене в тому, щоб саморозвиток особистості, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на моральній основі» [1]. Погоджуємося з думкою, що «патріотичне виховання, формування в дітей та молоді дієвої любові до Батьківщини сьогодні є неймовірно актуальним. Така виховна діяльність здійснюється як в закладах освіти, так і силами громадських організацій, активістів, батьків» [7, с. 292]. Яскравим взірцем у цьому є діяльність освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» [5].

Вважаємо, що актуальність патріотичного виховання дітей та молоді засобами художнього слова зумовлюється становленням України як вільної, свободолюбивої нації, за яку сьогодні ведеться жертвна боротьба. Серцевиною ж української національної ідеї є художня творчість українських митців слова, закорінена в національну історію та психологію, якою і є прозова спадщина Уласа Самчука, письменника, який став «літописцем українського народу». Твори письменника «дихають» любов'ю до України, «малої батьківщини» (Дермань – Тилявка – Кременець), українських культурно-історичних традицій, рідної природи, вікової системи цінностей селянської верстви, до якої він належав, а тому і є цілющим зерном на ниві патріотичного виховання дітей та молоді.

На наше переконання, формуючи національно свідому еліту української нації, неможливо оминути в курсі літератури рідного краю вивчення романів Уласа Самчука «Марія» та «Куди тече та річка» із трилогії «Волинь», які посідають значне місце в доробку митця. Ці твори повинен прочитати кожен свідомий українець, бо вони наповнені світлом українськості, несучи філософське осмислення причини національних поразок і щире віру в національне відродження України.

Обговорюючи зі школярами роман Уласа Самчука «Марія», учителеві варто наголосити учням на тому, що твір має посвяту, яка визначає його тему: «Матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роки 1932–1933» [3, с. 5]. Композиційно роман складається із трьох частин («Книга про народження Марії», «Книга днів Марії» і «Книга про хліб»). Головним стрижнем твору є образ головної героїні – Марії, що пов'язує і об'єднує усі три частини. Роман має ознаки хронічки, адже описує усе життя Марії, звичайної української жінки: «Коли не рахувати останніх трьох, то Марія зустріла й провела двадцять шість тисяч двісті п'ятдесят вісім днів. Стільки разів сходило для неї сонце, стільки разів переживала насолоду буття, стільки разів бачила або відчувала небо, запах сонячного тепла й землі» [3, с. 5]. Доля Марії була складно, як і доля багатьох інших українських жінок, саме тому автор підносить цей образ до символу самої України: «У дев'ять років Марія почала самотійно жити. Пішла у найми до Мартина Заруби. Господар порядний. Марію мили, чесали, підкормлювали. За це пасла літом дванадцятро худоби, зимою носила воду, підстеляла в хлівах, помагала прясти вовну, клоччя, пряла на мішки вал і мотала клубки» [3, с. 11]. Уважне прочитання роману дасть розуміння школярам того, як радянська влада набирала темпів, а життя працьовитого українського селянства – безвихідного становища. Улас Самчук змальовує хаос і грабіж, принесений так званими «визволителями», даючи можливість відчути увесь душевний біль простої людини праці: «Марія була залякана, гукала тата і дуже хотіла їсти. Чому сьогодні за неї так забули, а мати, коли помітить її, замість дати їсти, схопить на руки, заливається слізьми і так горне до сухих грудей, що Марії аж боляче» [3, с. 6].

Основи національної ідеології, філософії і психології буття народу Улас Самчук виводить і у трилогії «Волинь», яку теж, на наше переконання, варто вивчати на уроках літератури рідного краю, зокрема першу частину «Куди тече та річка». Зауважимо, що герої епопеї «Волинь» постають носіями кращих рис української ментальності. На прикладі образу Матвія Довбенка школярам варто показати новий тип заможного українського селянина – господаря на своїй

землі, людину праці, яка має глибокі ціннісні орієнтири і палко любить усе своє, рідне.

Отже, проза Уласа Самчука є цільним зерном на ниві формування патріотизму дітей та молоді засобами художнього слова, адже у ній відображено найяскравіші сторінки історії українського народу. Для сучасної української школи патріотичне виховання, на наше переконання, має бути пріоритетним, бо сьогодні так важливо формувати національно свідому еліту нації, бо кожен народ – коваль свого щастя, а наш народ заслуговує на щасливе майбуття, за яке сьогодні йде жертвна боротьба.

Список використаних джерел

1. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ: Абрис, 1997. 144 с.
3. Самчук У. Марія: повість. 2-ге вид. Київ: Знання, 2013. 176 с.
4. Самчук У. Волинь. Роман у 3-х ч. Т. 1. Київ: Дніпро, 1993. 574 с.
5. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>
6. Пінчук С. Жанрові особливості самчукових романних трилогій. *Українська література. Улас Самчук* / авт.-упоряд. А. Жив'юк, Н. Паскевич. Київ, 2001. С. 60. (Усе для школи. 11 кл.; вип. 2).
7. Сеньовська Н., Скуратко Т. Діяльність освітнього волонтерського проекту «Україні потрібен кожен» у контексті патріотичного виховання. *Актуальні питання гуманітарних наук* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 78. Том 2. С. 287-293. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/78_2024/part_2/45.pdf.
8. Ткачук М. Українська література ХХ століття: монографія. Тернопіль: Медобори, 2014. 608 с.